

Litteratur

**ARBEIDSRETT.NO – KOMMENTARER
TIL ARBEIDSMILJØLOVEN**
NWDamm & Søn AS, Oslo 2006.
1241 sider. Kr 798

**ARBEIDSRETT.NO – ARBEIDSMILJØ-
LOVEN 2005 – EN INTRODUKSJON**
NWDamm & Søn AS, Oslo 2006.
175 sider. Kr 298

Henning Jakhelln og Helga Aune

Den individuelle arbeidsrett setter de rettslige rammer både for arbeidstakeres forsørgelse, for arbeidstakeres utvikling og selvrealisering i den grad dette skjer gjennom arbeidet, og for arbeidsgivernes behandling av sine medarbeidere. Rettsområdet berører de fleste borgere direkte – daglig. Strukturelt preges individuell arbeidsrett av omfattende ufravikelig beskyttelseslovgivning bygget på en obligasjonsrettslig grunnvoll, av et vedvarende samspill mellom vel organiserte lobbyister, en aktiv lovgiver, hyppig benyttede domstoler, og av at politiske «verdispørsmål» kan ha større slagvidde enn i privatrett forøvrig. På denne bakgrunn kan så vel faglig ajourføring og gjennomførings- evne i enkeltsak være krevende for den enkelte praktiker.

Arbeidsmiljøloven er utvilsomt hovedloven innen den individuelle arbeidsrett. Det var således ingen liten begivenhet at arbeidsmiljøloven 1977 med virkning fra 1 januar i fjor ble avløst av lov nr 62/2005. Sluttresultatet må i fugleperspektiv kunne kalles «lovreformen som forsvant»; 2005-loven konsoliderer 1977-loven og kodifiserer rettspraksis etter denne i vid utstrekning. De innholdsmessige endringer ble også mindre omfattende enn opprinnelig vedtatt, som følge av rød-grønt stortingsflertall før lovens ikrafttreden.

Ikke desto mindre innebærer 2005-loven en helt ny lovstruktur, en rekke nye spørsmål og mange nye løsninger. For den enkelte praktiker er derfor tidligere navigasjonsverktøy prinsipielt utdatert etter lovreformen.

Arbeidsrett.no kan kalles et arbeidsrettslig «Kinder-egg»: Som sjokoladeleken for barn er Arbeidsrett.no et tre-i-ett tilbud utløst av den nye lov, bestående av

- en tradisjonell kommentarutgave til 2005-loven i bokform;
- en innføringsbok; og
- en månedlig oppdatert internettbasert database, med blant annet lenker til norske og utenlandske primær-rettskilder, fritekst-søk og klipp-og-lim - muligheter.

Bak verket står en gruppe på i alt 30 jurister/advokater, som hver har skrevet kom-

mentarene for «sine» bestemmelser, under ledelse av professor Henning Jakhelln og stipendiat Helga Aune ved Universitetet i Oslo. De øvrige forfattere er advokater fra ulike advokatfirma, andre selvstendig næringsdrivende, bedriftsansatte advokater, folk fra arbeidsgiver- eller arbeidstakerorganisasjoner, Arbeidstilsynets organisasjon, Arbeidsretten, FNs menneskerettighetsprogram UNDP og Sysselmannens kontor. Den store grad av arbeidsdeling og spesialisering mellom forfatterne er ment å lette det vedvarende ajourføringsarbeidet individuelt arbeidsrett innebærer. Grepet fremstår som vellykket – Arbeidsrett.no forelå i trykket førsteutgave i god tid før den nye lov trådte i kraft, og lovendringene av 21 desember 2005 avstedkom en annen-utgave tilgjengelig allerede i februar 2006. Nettutgaven ajourføres som nevnt månedlig.

Mange kokker øker på den annen siden for søl, og for at sammenhenger i rettsstoffet overses. Forfatterne oppgir å ha hatt månedlige fellesmøter, og verket fremstår som helhetlig og gjennomarbeidet. For hvert kapittel angis hvilke forfattere som har deltatt i kapitlets utarbeidelse. Det fremgår imidlertid ikke hvilken forfatter som har skrevet hvilken kommentar, slik at det enkelte kapittel fremstår som et gruppeprodukt.

Kommentarutgavens disposisjon er selvsagt gitt. Hvert lovkapittel innledes med en *Innlednings* som gir et nyttig fugleperspektiv, og som antakelig med fordel

kan leses før man går løs på den enkelte lovbestemmelse.

Boken er et svært praktisk startpunkt for løsning av enkeltspørsmål som er regulert i loven. Det gis videre henvisninger for nær enhver smak: litteraturliste, lovforarbeider, forskrifter, rundskriv og rettspraksis angitt også med «kjælenavn». Domsnavnene øker registerets bruksverdi vesentlig for undertegnede. Under samlekategorien *Annet* vises også vei til Arbeidstilsynets utgivelser (med bestillingsnummer) og enkelte tariffavtaler. Videre er inntatt direkte sidehenvisning til Jan Fougner og Lars Holo konkurrerende kommentarutgave til 1977-loven. Praktikere som ikke har konkurrentenes sisteutgave for hånden slipper derved å gå veien om lovspeilet og innholdsfortegnelsen for de mange spørsmål der 2005-loven viderefører status quo, om man vil dobbeltsjekke løsningen. Ytterligere detaljerte henvisninger til annen juridisk litteratur gis på notenivå.

Nytt og nyttig er også oppstillingen av internasjonale rettskilder i arbeidsrett av betydning for den enkelte lovbestemmelse; så som EU-direktiver, ILOs konvensjoner og rekommandasjoner og EF-domstolens avgjørelser. Disse kan benyttes både som sverd og skjold i enkeltsak, og tilgjengeliggjøringen gjennom Arbeidsrett.no vil ventelig kunne bøte på at slikt stoff så langt gjennomgående har spilt en forholdsvis tilbake trukket rolle i Norge. På dette punkt øker nettutgaven tilgjengeligheten ytterligere, sammenlignet med kommentarutgaven.

Viktigst ved en kommentarutgave er likevel kommentarenes kvalitet og anvendelighet.

Helhetsinntrykket er at lovkommentaren er gjennomarbeidet, pedagogisk presentert og av innholdsmessig høy kvalitet. Særlig for det pedagogiske kan det synes som en fordel at forfatterne har måttet bygge opp kommentarene fra grunnen av, fremfor å bare ajourføre kommentaren til en forutgående lovbestemmelse. Det er umulig å gi et fyldestgjørende bilde av over 1200 sider tekst innenfor en anmeldelsesformat. Vi må begrense oss til noen stikkprøver:

Reglene om midlertidige ansettelser fremgår av 2005-lovens § 14-9, og er innholdsmessig en videreføring av 1977-lovens § 58 a, slik den lød etter lovendringen i 1995. Reglene er både politisk omstridte og praktisk viktige; også fordi virkeområdet i tillegg avgjør når man kan leie inn arbeidstakere fra virksomheter som har til formål å leie ut arbeidstakere etter § 14-12. Lovteknisk er bestemmelsen fortsatt nær en katastrofe, og den pedagogiske utfordring ved å gi en konsistent og logisk fremstilling av regelens innhold er formidabel. Vanskene knytter seg særlig til lovtekstens tilleggsvilkår om at arbeidet (også) «... atskiller seg fra det som ordinært utføres i virksomheten», etter bestemmelsens første ledd bokstav a. Dette ble føyd til i 1995, fordi stortingsflertallet ønsket å markere også i lovteksten at man var misfornøyd med at praksis ofte gikk ut over den dagjeldende lov-

tekst. En tilleggsutfordring ligger i at 2005-loven opprinnelig ble vedtatt med en mer firkantet og forutberegnelig regel knyttet til ansettelsens varighet. Dette ble imidlertid reversert av det rød-grønne stortingsflertall 21 desember 2005, slik at det er lovteksten fra 1995 knyttet til arbeidets innhold som har vært, og fortsatt er, grunnlaget for gjeldende rett.

Personlig synes jeg den enkleste vei inn i bestemmelsen og den sannsynlige lovgivervilje er gjennom daværende statsråd Gunnar Berges oppsummering av ordskiftet i både Odelsting og Lagting i 1995, fremført ordrett likt og uimotsagt i begge ting. Arbeidsrett.no velger en annen innfallsvinkel, og går innledningsvis (s 702–703) forholdsvis utførlig inn på lovvedtaket som aldri trådte i kraft, og dettes begrunnelse. I en kommentarutgave, som primært skal gi praktikerens svar, synes dette som en unødig rettshistorisk omvei. Jeg stusser også litt når det nederst på s 703 presiseres at adgangen til å leie inn vikarer reguleres av § 14-12 til § 14-14, ikke av § 14-9. Når § 14-12 første ledd inneholder en direkte henvisning tilbake til § 14-9, blir en presisering av at dette ikke reguleres av § 14-9 for vikarer, for meg litt misvisende.

Av langt større viktighet er kommentarens hovedsynspunkt på s 704 om at tilleggsvilkåret om atskillelse fra det arbeid som ordinært utføres, mer er å anse som et eksempel enn et selvstendig lovlighetsvilkår. Dette er jeg enig i. Den videre grenseoppgang på s 704–706 er etter mitt syn

balansert, oversiktig, forståelig, og godt underbygget.

En annen lovgivningsteknisk artighet knytter seg til reglene om arbeidsreglement i § 14-16, fylldig gjengitt på s 758-760. 1977-lovens regler om arbeidsreglement var ønsket opphevet av Stortingets daværende borgerlige flertall. Imidlertid hadde de rød-grønne flertall i kommunalkomiteen, slik at innstillingens flertallsforslag lød på videreføring av reglene om arbeidsreglement. Ved en voteringsfeil stemte det borgerlige flertall i Odelstinget for flertallsinnstillingen om videreføring. Feilen ble oppdaget før behandlingen i Lagtinget, men da var det ikke tid til å sende lovsaken tilbake til Odelstinget og avslutte lovbehandlingen før sommerferien. Lagtingets president varslet heller om feilen og at den ville rettes i god tid før lovens ikrafttreden. Etter høstens stortingsvalg var imidlertid de rød-grønne i flertall. På dette punkt ble derfor 2005-lovreformens reversert ved å ikke rette opp den borgerlige voteringsfeil fra Odelstinget. Lovkommentaren synliggjør bestemmelsenes uvanlige tilblivelseshistorie, som ellers bare fremgår av referatet fra lagtingsbehandlingen. Kommentarens synspunkt om at 2005-lovens regler om arbeidsreglement på denne bakgrunn må tolkes ut fra hensynene bak de tidligere lover om arbeidsreglement, tiltredes!

2005-loven inneholder i § 15-13 nye regler om suspensjon, som kommenteres imponerende grundig over s 970-86. Så vidt skjønnes innebærer § 15-13 reelt sett

en innstramning av den tidligere ulovfestede adgang til suspensjon eller avbestilling av arbeidstytelse, ved at lovbestemmelsen formentlig må anses uttømmende.

Reglene om virksomhetsoverdragelser er inntatt i 2005-lovens kapittel 16, og er en annen pedagogisk utfordring som lett sprenger enhver lovkommentars naturlige format. Forfatteren kommer heldig fra det. Hun har god oversikt over kildene, og skriver etter min mening poengtert, oversiktig, ganske oppfinnsomt og ikke for langt. Hun fortjener honnør for at vanskene ved grenseoverskridende virksomhetsoverdragelser berøres på s 1050-1051. Henvisningen til «de alminnelige lovvalgsreglene» flytter problemstillingen ut av kapittel 16, men gir jo ikke i seg selv noe endelig praktikabelt svar. Vi hadde derfor gjerne sett kommentaren mer utførlig om dette, som slett ikke er upraktiske problemstillinger.

Paragraf 16-3 omhandler «Reservasjonsrett mv.». Som kommentaren peker på, har vilkårene for og følgene av utøvelse av henholdsvis reservasjonsrett og valgrett skapt mye hodebry både i juridisk teori og ved planlegging og gjennomføring av transaksjoner. I tillegg kommer vanskene ved å forstå og forklare forskjellene mellom de to rettigheter. Kommentarens gjennomgang over ca to sider er både enklere å forstå og dertil kortere, og derigjennom mer vellykket, enn flere av de forutgående alternativer. Til gjengjeld løser den ikke alle spørsmål og uklarheter

de to rettigheter kan medføre. Jeg er enig i at valgretten (det vil si retten til å fortsette hos «selger») er et forholdsvis snevert unntak, og kommentaren gjennomgår greit de typesituasjoner som har vært prøvet av Høyesterett så langt. En mulig formulering av en generell vurderingsnorm kunne kanskje være om det foreligger «saklig grunn» til å utøve valgrett? Kommentaren nevner for øvrig ikke den konsekvens av at valgrett utøves, at vedkommende arbeidstaker fort vil finne seg i en situasjon som overtallig i «selgers» gjenværende virksomhet; at det forhold at vedkommende takket nei til å følge virksomheten vil være et relevant utvelgelseskriterium ved en eventuelt etterfølgende nedbemanning, og at valgretten av den grunn har særlig aktualitet i virksomheter med gode omplasseringsmuligheter. I hovedsak betyr dette offentlig sektor.

Reservasjonsretten (det vil si retten til å motsette seg at arbeidsforholdet overføres) er nå lovfestet som en diskresjonær rettighet for den enkelte arbeidstaker, og det følgende retter seg nok mer mot loven enn lovkommentaren. Men det er en svakhet at kommentaren ikke omtaler rettsfølgen av reservasjonsrett, på bakgrunn av at den ansatte jo alltid kan si opp sin stilling med avtalt oppsigelsesfrist uten saklig grunn. Så langt jeg har kunnet forstå, er derfor spørsmålet om reservasjonsrett reelt sett særlig et spørsmål om de ansattes oppsigelsesfrist skal forkortes og eventuelle konkurranseklausuler bortfalle som følge av overdragelsen.

Iblant representerer de ansatte (eller enkelte nøkkelmedarbeidere) aktiva på virksomhetens hånd, endog virksomhetens hovedverdi. Konkurrenter forholder seg ikke nødvendigvis passivt når to konkurrenter slår seg sammen. De nærmere uklarheter knyttet til rett til arbeidsutførelse, lønnsplikt, eventuelt samspill mellom reservasjonsrett og valgrett samt frister bør – i alle fall *de lege ferenda* – vurderes også i et slikt perspektiv. Vurderingen vil kanskje kunne påvirkes også av om arbeidsplassen flyttes eller det bare skjer et skiltbytte over porten. Når lovgiver gjennom § 16-3 har valgt å gripe inn og mer lovgivning er varslet, ville ytterligere avklaring være ønskelig.

Introduksjonsboken følger også lovens disposisjon, men har et helt annet omfang og en helt annen målgruppe enn kommentarutgaven. Fremstillingen bygger særlig på Jakhellns og Aunes innlegg ved fagseminarer i 2005, og fokuserer over ca 130 sider brødt tekst særlig på hva som er nytt i forhold til tidligere rett. I tillegg er inntatt den nye lovtekst og lovspeil.

Introduksjonsboken fremstår særlig som et oppdateringsverktøy for de praktiskere som ikke har anledning, tid eller råd til å dra på ajourføringskurs. For disse er den imidlertid det mest prisgunstige alternativ. Hvis man også tar seg tiden til å gjennomgå introduksjonsboken før den settes i bokhyllen, vil utbyttet være stort. I tillegg er den antakelig også et godt startpunkt for tillitsvalgte, HR-medar-

beidere, ledere eller andre «klienter» som ønsker å orientere seg i materien før de kontakter advokat. Som håndbok for rettsanvendere blir imidlertid introduksjonsboken alene etter mitt syn for sped.

Arbeidsrett.no fremstår som et nytt alternativt standardverk innen den individuelle arbeidsrett som står støtt på egne ben. Verket inneholder flere innovative løsninger som øker bruksverdien for praktikerne, og som øker sannsynligheten for at verket fortløpende er à jour. Det gjør seg fortjent til en uforbeholden og ganske beundrende anbefaling.

Per Kaare Nerdrum